

МВА по стратегическому менеджменту: Пер. с англ. В. Егоров – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – С. 287-321.

12. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник / З. Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

13. Ригланд Д. Сценарное планирование для разработки бизнес-стратегии / Д. Ригланд. Пер. с англ. О. Л. Пелявского.

14. Кузнецова І. О. Підходи до визначення границь моніторингу / І. О. Кузнецова // Економіст.

15. Бояцис Р. Компетентный менеджер. Модель эф-

фективной работы / Р. Бояцис. Пер. с англ. Бюро переводов „Золотая лань“ – М.: НИРО, 2008. – 352 с.

It is proven that the management technology is the main component of the formation of enterprise stable competitive advantages. Basic components of management technology are grounded. The technology of monitoring as the stage of the management process is propounded. The results of monitoring technologies approbation is given.

УДК 519.86+336.71

Дмитришин Л. І., Кушнір О. С.

МОДЕЛЮВАННЯ ОЦІНКИ ОПЕРАЦІЙНОГО РИЗИКУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Висвітлено сутність операційних ризиків. Досліджено основні загрози банківській діяльності з боку персоналу, інформаційних систем та технологій. Запропоновано заходи щодо оптимізації рівня операційних ризиків, які загрожують або можуть загрозовувати банківській установі. Обґрунтовано економічну природу і визначено місце операційного ризику банківської системи в цілому та конкретного банку, зокрема. Висвітлено суть, мету, завдання й принципи управління операційним ризиком. Запропоновано класифікацію операційного ризику за певними ознаками, а також систему показників для аналізу операційного ризику та заходи, що застосовуються для управління ним, побудовано математичну модель оцінки.

Ключові слова: комерційний банк, безпека банку, ризик, інформаційний ризик, операційний ризик, система оцінки та управління ризиком, ризик персоналу, модель, бінарні характеристики, інциденти операційного ризику.

Постановка проблеми. Ризики супроводжують банківську діяльність у процесі здійснення операцій та надання послуг, що зумовлює необхідність побудови ефективної системи ризик-менеджменту. Деякі з цих ризиків можуть призвести до надприбутків, деякі – до банкрутства. Об'єктивні обставини чи внутрішні системні протиріччя можуть зумовити операційний ризик банку. Основною перешкодою, що ускладнює управління цим ризиком, є відсутність єдиної системи оцінювання, адже перелік інцидентів реалізації операційного ри-

зику банку є досить широким та непорівнюваним. Саме тому, належне оцінювання даного виду ризику дасть змогу вжити заходи щодо його мінімізації та стабілізації банківської системи загалом.

Відсутність систематичності серед проявів операційного ризику комерційного банку ускладнює процес його ідентифікації, оцінювання та прийняття управлінських рішень.

Варто наголосити, що в Україні лише частина банків використовує ефективну систему управління операційними ризиками, хоча важливість їх оцінки була висвітлена у Базелі II.

Операційний ризик банківської діяльності притаманний всім банкам, як центральним, так і комерційним, однак його наслідки найбільше можуть зашкодити останнім більшою мірою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на широку увагу до операційних ризиків банку, досі нема єдиної точки зору щодо їх визначення. Цю проблему розглядало багато авторів, серед яких Камінський А. [6], Швець Н. Р. [11], Кротюк В. [7], Галіцин В. К. [4], Дмитрова О. С. [5] та інші.

Метою даної статті є висвітлення основних операційних ризиків, що характерні для банківської установи, та заходів, які використовуються для управління ними.

Виклад основного матеріалу. Сучасна банківська діяльність вимагає оптимізації параметрів ризиків, що викликає потребу у комплексному підході до створення системи управління ними. Ризик – невід'ємна складова діяльності господарюючих суб'єктів. Він породжується невизначеністю, відсутністю дос-

татньоповної інформації про подію чи явище, та неможливістю прогнозувати розвиток подій. Ризик виникає тоді коли рішення вибирається з декількох можливих варіантів і немає впевненості, що воно найефективніше [3].

Класифікація ризиків проводиться в залежності від покладеної в основу класифікаційної ознаки, але багатогранність такого явища як ризики створює ґрунт для різноманітних підходів до вирішення цього питання, хоча навряд чи зможе охопити його повністю (табл. 1) [8].

Операційний ризик — це ризик збитків внаслідок збоїв системи, помилки персоналу, шахрайства чи зовнішніх подій. У разі збоїв у системі внутрішнього контролю операційний ризик може спричинити шкоду репутації, мати правові чи законодавчо-нормативні наслідки або призвести до фінансових збитків. Банк не може розраховувати на усунення всіх операційних ризиків, але банк може управляти цими ризиками шляхом застосування системи керуючих елементів, а також моніторингу по-

Таблиця 1

Класифікація економічних ризиків

№	Класифікаційна ознака	Вид ризику
1	Сфера виникнення	Зовнішні Внутрішні
2	Можливість кількісної оцінки	Квантифіковані Неквантифіковані
3	Причина виникнення	Непевність майбутнього Непередбачуваність Недостатня інформація
4	Види підприємницької діяльності	Фінансовий Юридичний Виробничий Комерційний Страховий Політичний Галузевий Технічний Інноваційний
5	Джерела виникнення	Системний Несистемний
6	Характер виникнення	Чистий (пов'язаний з основною діяльністю) Спекулятивний
7	Етап відтворювального процесу	Розробка Виробництво Продаж Зростання Згорання діяльності
8	Сторона, яка зазнає збитків	Замовник Партнери Виконавець
9	Можливість мінімізації	Ризик, який може бути знижений Ризик, який не піддається мінімізації
10	Ступінь ризику	Безризикова діяльність Мінімальний ризик Підвищений ризик Критичний ризик Катастрофічний ризик

Розроблено авторами на основі [8]

тенційних ризиків та відповідного реагування на них.

Операційний ризик визначається ймовірністю виникнення невідповідності між витратами банку на здійснення своїх операцій та їх результативністю. Процес управління операційним ризиком у банку набагато складніший, ніж в інших сферах підприємництва. До складу витрат включаються як процентні, так і непроцентні (комісійні та інші операційні витрати), які не завжди вдається точно спрогнозувати. Тому менеджерам банку складніше, ніж іншим підприємцям, визначити вплив непроцентних витрат на чистий прибуток [9,10].

Протягом останнього часу в світовій банківській практиці приділяють значну увагу проблематиці, пов'язаній із операційними ризиками. Першопричиною такої уваги є прямі та побічні збитки, породжені операційною діяльністю комерційних банків. Ця діяльність нині набула якісно нових ознак, пов'язаних із масштабами операцій банків, їх різноманітністю, запровадженням нових банківських технологій тощо.

Безпосередній процес моніторингу та управління операційними ризиками, на думку Базельського комітету, повинен ґрунтуватися на наступних принципах[1]:

а) банки повинні ідентифікувати та оцінювати операційний ризик у всіх матеріальних продуктах, напрямках діяльності, процесах і системах.

б) банки повинні впровадити процес регулярного моніторингу профілю і позицій з операційного ризику.

в) банки повинні мати політику, процеси і процедури для контролю або зниження матеріального операційного ризику.

г) банки повинні мати план на випадок надзвичайних ситуацій та упродовження операцій для забезпечення своєї діяльності на безперервній основі і для обмеження втрат у випадку серйозних збоїв у бізнесі.

д) резервування капіталу.

Відповідно до стандартів Базеля II виділяють 4 основних види ризику, що складають операційний ризик [2].

Основним органом управління операційним ризиком в банку є правління, до повноважень якого входить формування політики з управління операційним ризиком, затвердження відповідних політик та процедур. Комітет з питань управління операційними ризиками (КУОР) є виконавчим комітетом правління, до функцій якого входить втілення політики управління операційним ризиком, удосконалення бізнес-процесів, запровадження систем внутрішнього контролю.

В угоді Базель II представлені єдині базові правила виміру операційних ризиків банківських установ. Угода вводить три методи виміру ризиків для підрахунку вимог до капіталу, яким повинен володіти банк для покриття своїх операційних ризиків[2]:

Таблиця 2

Складові операційного ризику

Категорії	Характеристика категорії
Ризик персоналу	Людський фактор може бути джерелом ризику внаслідок дії конкурентів, таємниці, конфіденційності, що можуть породжувати невизначеність знань про об'єкт управління (ризик вивчення) або помилкової дії менеджера чи оператора (ризик дії), конфліктів
Технологічний ризик	Пов'язаний з використанням у діяльності банку технічних засобів, високотехнологічного обладнання та технологій. Цей вид ризику породжується помилками в застосуванні комп'ютерних програм, у математичних моделях, формулах і розрахунках
Системний	Пов'язаний зі зміною цін на акції, їх прибутковістю, поточним і очікуваним відсотком по облігаціям, очікуваними розмірами дивіденду і додатковим прибутком, викликаними загально ринковими коливаннями
Ризик зовнішнього середовища	Ризик, безпосередньо не пов'язаний з діяльністю банку чи його партнерів, визначається впливом великої кількості політичних, економічних, демографічних, соціальних, географічних та інших факторів

Розроблено авторами на основі [2]

а) метод базового індикатора (Basic Indicator Approach, BIA);

б) стандартизований підхід (Standardized Approach, TSA);

в) удосконалені методи оцінювання (Advanced Measurement Approach, AMA).

Операційний ризик не підлягає кількісному вимірюванню, у зв'язку з чим визначають такі особливості визначення апетиту (толерантності) до ризику стосовно операційного ризику:

- менш розвинута база вимірювання в порівнянні з фінансовими ризиками;
- відсутність єдиного виміру операційного ризику (такого, як VaR- від англ. value at risk-вартість під ризиком);
- наявність низки непорівнюваних типів операційного ризику.

При здійсненні оцінки ризиків, зокрема операційного, одним з важливих залишається питання, як необхідно ідентифікувати і класифікувати ризики.

Відразу слід зазначити, що всі показники можна класифікувати залежно від виду банківських операцій на такі, що пов'язані з:

- обслуговуванням клієнтів;
- діяльністю банку та його власними операціями.

При визначенні показників, що характеризують операційний ризик в комерційному банку, слід врахувати, які саме інциденти впливають на їх формування як відповідних індикаторів. До основних інцидентів операційного ризику комерційного банку належать:

- ризик, пов'язаний з діями працівників та безпекою робочого місця;
- ризик систем і технологій;
- ризик помилки у банківських процесах (ризик взаємовідносин);
- ризик, пов'язаний із зовнішніми чинниками.

Основні принципи управління ризиками:

- Повне та всеохоплююче вимірювання;
- Інтегроване управління;
- Своєчасність інформації для прийняття рішень.

Причинами значних втрат, які виникають в результаті реалізації операційних ризиків в банківській сфері, можуть виступати, зокрема:

- шахрайство у банківській сфері;
- зловживання службовими обов'язками;
- відмови систем;
- порушення технологій здійснення банківських операцій.

Проводячи аналіз існуючих методик кількісної оцінки банківських ризиків в цілому та

операційного ризику зокрема, можна виділити наступні: статистичний метод, метод експертних оцінок, аналітичний метод оцінювання ризику, рейтинговий метод оцінювання ризику, нормативний метод, метод аналізу доцільності витрат (метод оцінки фінансової стійкості), метод аналізу чутливості (критичних значень), метод аналізу ризику за допомогою дерева рішень, метод використання аналогів тощо. Проте, незважаючи на комплекс переваг вищенаведених методів, вони не надають можливості:

- визначити витрати, зумовлені опосередкованим впливом операційного ризику;
- провести аналіз складових елементів (інцидентів) операційного ризику як кожного окремо, так і у їх взаємозв'язку та взаємоумовленості;
- забезпечити можливість прийняття гнучких управлінських рішень на основі отриманих результатів.

Таким чином, для визначення конкретного рівня операційного ризику комерційного банку необхідно розробити математичну модель, побудова якої складатиметься з таких етапів:

1. Формування комплексної системи показників – ідентифікаторів як операційного ризику в цілому, так і прямих та опосередкованих наслідків його впливу.

2. Проведення експрес-оцінки щодо визначення рівня операційного ризику.

3. Додаткове проведення більш глибокого, детального та структурного аналізу реалізації комплексного підходу оцінки даної категорії ризику для банків з критичним та високим рівнями операційного ризику.

4. Застосування теорії нечіткої логіки з метою визначення структури кожного показника в залежності від надання інцидентам операційного ризику бінарних характеристик.

5. Оцінка операційного ризику в розрізі кожного з інцидентів.

6. Розрахунок інтегральної характеристики (кількісної оцінки) операційного ризику шляхом застосування ймовірнісного (байєсівського) підходу.

7. Надання якісної характеристики рівня операційного ризику відповідного комерційного банку.

Сума бінарних характеристик за всіма показниками та в рамках шести виділених інцидентів[5]:

$$EO_m = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^6 K_{bin_{ij}m}$$

де EO_m – експрес-оцінка m -го комерційного банку ступеня його операційного ризику; n – кількість показників – індикаторів прямих та посередкованих наслідків виявленого операційного ризику; $K_{bin_{ijm}}$ – бінарна характеристика в розрізі i -го ($i=1, \dots, n$) показника, j -го ($j=1, \dots, 6$) інциденту m -го комерційного банку ступеня його операційного ризику.

За результатами розрахованої експрес-оцінки пропонується визначати попередній рівень загрози реалізацій операційного ризику таким чином:

- якщо отримана експрес-оцінка належить проміжку від $\min\{EO_m\}$ до

$\max\{EO_m\} - \min\{EO_m\} / 2$, то рівень загрози є нормальним;

- якщо експрес-оцінка належить проміжку від

$$\max\{EO_m\} - \min\{EO_m\} / 2 \leq EO_m \leq$$

$$\max\{EO_m\} + \min\{EO_m\} / 4 - \text{допустимий рівень загрози;}$$

– у випадку відповідності проміжку

$$\max\{EO_m\} + \min\{EO_m\} / 4 \leq EO_m \leq$$

$\max\{EO_m\} + \min\{EO_m\} / 6$ – високий рівень загрози,

– для проміжку від рівня, до $\max\{EO_m\}$ – критичний рівень загрози.

Показники операційного ризику відображають кожний інцидент ризику у відповідних співвідношеннях. Для проведення даного аналізу можна представити групи інцидентів операційного ризику як фіктивні змінні, тобто змінні, які приймають значення “1” у випадку можливості їх опису відповідним показником, або “0” - в іншому випадку.

Таблиця 3

Показники, які відображають основні властивості операційних ризиків та значення характеристик ступеня впливу певного інциденту на рівень показника операційного ризику

показника		Внутрішні шахрайства J=1	Підбір кадрів та умови праці J=2	Збої в роботі та пом помп систем J=3	Проведення операцій, J=4	Пошкодження активів J=5	Зовнішнє шахрайство j=6
A	Б	1	2	3	4	5	6
I група							
1	K_1	α_{111}	α_{112}	α_{113}	α_{114}	α_{115}	α_{116}
2	K_2	α_{121}	α_{122}	α_{123}	α_{124}	α_{125}	α_{126}
...
l	K_l	α_{l11}	α_{l12}	α_{l13}	α_{l14}	α_{l15}	α_{l16}
II група							
$l+1$	K_{l+1}	α_{2l+11}	α_{2l+12}	α_{2l+13}	α_{2l+14}	α_{2l+15}	α_{2l+16}
$l+2$	K_{l+2}	α_{2l+21}	α_{2l+22}	α_{2l+23}	α_{2l+24}	α_{2l+25}	α_{2l+26}
...
k	K_k	α_{3k1}	α_{3k2}	α_{3k3}	α_{3k4}	α_{3k5}	α_{3k6}
III група							
$k+1$	K_{k+1}	α_{4k+11}	α_{4k+12}	α_{4k+13}	α_{4k+14}	α_{4k+15}	α_{4k+16}
$k+2$	K_{k+2}	α_{4k+21}	α_{4k+22}	α_{4k+23}	α_{4k+24}	α_{4k+25}	α_{4k+26}
...
n	K_n	α_{5n1}	α_{5n2}	α_{5n3}	α_{5n4}	α_{5n5}	α_{5n6}

Розроблено авторами на основі [5]

Визначимо, на скільки відсотків кожен з інцидентів пояснює виникнення операційного ризику за відповідним показником[5]:

$$K_i = \alpha_0 + \alpha_1 F_{1i} + \alpha_2 F_{2i} + \alpha_3 F_{3i} + \alpha_4 F_{4i} + \alpha_5 F_{5i} + \alpha_6 F_{6i} + \varepsilon$$

де K_i - абсолютне значення i -го показника кількісної оцінки м ступеня операційного ризику; F_{ji} - фіктивна змінна характеристики i -го показника j -го інциденту операційного ризику; α_m - сталі величини, які відображають значення характеристик ступеня впливу певного інциденту на рівень показника операційного ризику до i -х інцидентів; ε - похибка

Для визначення бінарних характеристик за нормалізованими показниками $NK_i, i = 1, \dots, n$ скористаємось наступною формулою:

$$NKbin_i = \begin{cases} = 1; & \alpha_m^* NK_m \geq \alpha_m^* NK_i \\ = 0; & \alpha_m^* NK_i > \alpha_m^* NK_m \end{cases}$$

де $NKbin_i$ - бінарні характеристики по кожному показнику кількісної оцінки ступеня операційного ризику банку відповідно до інцидентів даного ризику:

$$NK_i, i = 1, \dots, n$$

- нормалізоване значення i -го показника кількісної оцінки ступеня операційного ризику;

α_m^* - скорегована характеристика ступеня впливу певного інциденту на рівень операційного ризику;

NK_m - середнє значення за всіма нормалізованими показниками m -го інциденту ризику.

На основі отриманих сум бінарних показників (EO), що виступають кількісною експрес-оцінкою ступеня операційного ризику, визначається якісна оцінка рівня даного ризику:

Таблиця 4

Бінарні характеристики за показниками кількісної оцінки ступеня операційного ризику банку

№ показника	Значення нормалізованого показника, зваженого на характеристику впливу певного інциденту на рівень показника операційного ризику					
	Внутрішні шахрайства J=1	Підбір кадрів та умови праці J=2	Збої в роботі та помп систем J=3	Проведення операцій, J=4	Пошкодження активів, J=5	Зовнішнє шахрайство j=6
A	1	2	3	4	5	6
I група						
1	$NKbin_{11}$	$NKbin_{12}$	$NKbin_{13}$	$NKbin_{14}$	$NKbin_{15}$	$NKbin_{16}$
2	$NKbin_{21}$	$NKbin_{22}$	$NKbin_{23}$	$NKbin_{24}$	$NKbin_{25}$	$NKbin_{26}$
...
l	$NKbin_{l1}$	$NKbin_{l2}$	$NKbin_{l3}$	$NKbin_{l4}$	$NKbin_{l5}$	$NKbin_{l6}$
II група						
l+1	$NKbin_{l+11}$	$NKbin_{l+12}$	$NKbin_{l+13}$	$NKbin_{l+14}$	$NKbin_{l+15}$	$NKbin_{l+16}$
l+2	$NKbin_{l+21}$	$NKbin_{l+22}$	$NKbin_{l+23}$	$NKbin_{l+24}$	$NKbin_{l+25}$	$NKbin_{l+26}$
...
k	$NKbin_{k1}$	$NKbin_{k2}$	$NKbin_{k3}$	$NKbin_{k4}$	$NKbin_{k5}$	$NKbin_{k6}$

Продовження таблиці 4

III група						
$k+1$	$NKbin_{k+1a}$	$NKbin_{k+1b}$	$NKbin_{k+1c}$	$NKbin_{k+1d}$	$NKbin_{k+1e}$	$NKbin_{k+1f}$
$k+2$	$NKbin_{k+2a}$	$NKbin_{k+2b}$	$NKbin_{k+2c}$	$NKbin_{k+2d}$	$NKbin_{k+2e}$	$NKbin_{k+2f}$
...
n	$NKbin_{na}$	$NKbin_{nb}$	$NKbin_{nc}$	$NKbin_{nd}$	$NKbin_{ne}$	$NKbin_{nf}$

Розроблено авторами на основі [5]

- якщо $0 < EO < n/3$ – нормальний рівень ризику;
- якщо $n/3 < EO < 2n/3$ – підвищений рівень ризику;
- якщо $2n/3 < EO < n$ – високий рівень ризику.

Розрахована сума бінарних характеристик в розрізі інцидентів операційного ризику та подальше їх сумування в межах вісімнадцяти фінансових показників дає можливість стверджувати про загальний рівень експрес-оцінки операційного ризику банку (який складає 61

Таблиця 5

Результати проведення регресійного аналізу встановлення ступеня впливу кожного інциденту на операційний ризик комерційного банку

Назва елементів рівняння регресії	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	p-значення	Нижня межа	Верхня межа
Уперетин	0,693	2,795	0,240	0,815	-5,580	6,92
Внутрішні шахрайства	0,942	2,581	0,516	0,617	-4,420	7,08
Підбір кадрів та умови праці	0,221	2,231	0,147	0,886	-4,643	5,30
Збої в роботі і помилки систем	1,308	2,299	0,656	0,527	-3,613	6,63
Проведення операцій, а також керування процесами	-0,674	2,846	-0,342	0,739	-7,315	5,36
Пошкодження активів	0,472	2,395	0,322	0,754	-4,564	6,10
Зовнішнє шахрайство	0,175	2,240	0,335	0,745	-4,241	5,74

Авторська розробка

Параметри рівняння регресії відображають, як збільшення чи зменшення факторних ознак (Таблиця 5):

$$K = 0,693 + 0,942F_1 + 0,221F_2 + 1,308F_3 - 0,674F_4 + 0,472F_5 + 0,175F_6$$

де K – абсолютне значення ідентифікатора операційного ризику;

F_i , $i = 1, \dots, 6$ – фіктивна змінна характеристики i -го інциденту операційного ризику (приймає значення "1" або "0").

єдинцю), якісна характеристика операційного ризику відповідає допустимому рівню.

Модель є універсальною і за нею можна розраховувати операційний ризик в будь-якому комерційному банку.

Висновки. Еволюція у сфері банківських послуг потребує кардинально нових підходів та адекватних інструментів для підвищення ефективності управління операційними ризиками комерційних банків. Щоденний моніторинг операційного ризику має охоплювати виявлення операційних втрат, самостійну оцінку ризику підрозділами та відстеження ключових індикаторів ризику.

**Бінарні характеристики за показниками кількісної оцінки
ступеня операційного ризику комерційного банку**

Показники ризиків	Інцидент ризику (бінарна характеристика)						
	Внутрішні шахрайства	Підбір кадрів та умови праці	Збої в роботі і помилки систем	Проведення операцій, а також керування процесами	Пошкодження активів	Зовнішнє шахрайство	Сума
<i>Безпека робочого місця</i>	0	1	1	0	1	1	4
<i>Безпека системи</i>	0	1	1	1	1	1	5
<i>Виконання, розрахунків і обслуговування</i>	0	0	1	1	0	0	2
<i>Зловживання посадовим становищем</i>	1	0	0	1	1	0	3
<i>Зовнішні крадіжки</i>	0	0	1	1	1	1	4
<i>Крадіжки і шахрайства</i>	1	1	1	1	1	1	6
<i>Невдала практика введення бізнесу</i>	0	1	1	1	1	1	5
<i>Несанкціоновані дії</i>	1	0	0	1	1	1	4
<i>Політичний</i>	0	0	0	0	0	1	1
<i>Помилки керівництва</i>	1	1	1	1	0	0	4
<i>Помилки при роботі з клієнтами</i>	1	0	1	1	0	1	4
<i>Помилки у документації</i>	1	1	1	1	0	0	4
<i>Порушення в управлінні рахунків</i>	1	1	1	1	0	1	5
<i>Природні катастрофи</i>	0	0	0	1	1	1	3
<i>Системи</i>	0	0	1	1	0	0	2
<i>Стратегічний</i>	0	1	1	0	0	0	2
<i>Технології</i>	0	0	1	0	0	0	1
<i>Юридичний</i>	0	0	0	1	0	1	2

Авторська розробка

Класифікатор рівня операційного ризику комерційного банку

Кількісна оцінка		Якісна характеристика
Нижня межа	Верхня межа	
0	30	<i>нормальний</i>
31	75	<i>допустимий</i>
76	110	<i>високий</i>
111	136	<i>критичний</i>

Авторська розробка

Нагальною потребою комерційних банків є розробка комплексного підходу до визначення інструментів і методологічного забезпечення здійснення оцінки операційних ризиків. Більше того, банки повинні мати можливість встановити, який із факторів (інцидентів) чинить найсуттєвіший вплив на рівень ризику.

1. Базельський комітет з банківського нагляду "Належа практика управління і контролю над операційним ризиком" [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

2. http://pidruchniki.ws/1514020542492/strahova_sprava/bazelskiy_komitet_yogo_rol_formuvanni_sistemi_regulyuvannya_diyalnosti_komertsiynih_bankiv

3. Базельський комітет з банківського нагляду "Посилення корпоративного управління банківських установ" [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

4. www.bank.gov.ua/Bank.../corporate_management.pdf

5. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком [Текст]: підр. / Вітлінський В. В., Верченко П. І. – К.: КНЕУ, 2000. – 292 с.

6. Галицин В. К. Моделі і методи оцінки інвестиційних проектів : монографія / В. К. Галицин, О. П. Суслів, Ю. О. Кубушко. – К.: КНЕУ, 2005. – 168 с.

7. Дмитрова О. С. Моделювання оцінки операційного ризику комерційного банку [Текст] : монографія / [О. С. Дмитрова, К. Г. Гончарова, О. В. Меренкова та ін.]; за заг. ред. С. О. Дмитрова. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 264 с. – ISBN 978-966-8958-66-38

8. Камінський А. Ідентифікація, аналіз та управління операційними ризиками в українських банках / А. Камінський, А. Кияк // Вісник НБУ. – 2005. – № 10 – С. 7–11.

9. Кротюк В. Базель II: Розрахунок мінімально необ-

хідної величини капіталу згідно з першою компонентою / В. Кротюк, О. Куценко // Вісник НБУ. – 2006. – № 7 – С. 2–7.

10. Партин Г. О., Путько У. І. Ризики у сучасній банківській діяльності та шляхи їх зниження // Вісник НЛТУ – № 21.9. – 2011 р. [Електронний ресурс] – режим доступу : http://www.pbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvpltu/21_9/247_Par.pdf

11. Стубайло Т. Місце операційних ризиків у банках України / Т. Стубайло // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : збірник наукових праць Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – Вип. № 12. – С. 297–304.

12. Харламов В. П. Операционные риски и риски информационной безопасности / В. П. Харламов // Банковское дело. – 2009. – № 7. – С. 41–44.

13. Швець Н. Р. Ризики банківських установ: проблеми визначення та управління / Н. Р. Швець // Регіональна економіка. – № 4. – 2008. – С. 97–104.

The master thesis illuminates the essence of operational risks, investigates the basic threat to the banking activities of the staff, information systems and technologies. The master thesis proposes measures to optimize the level of operational risks that may threaten the banking institution. Economic nature and place of the operational risk of the banking system in general and the specific bank is justified. The goals, objectives and principles of operational risk management are shown. The master thesis presents the classification of operational risk by certain characteristics, as well as a system of indicators for the analysis of operational risk and the measures used to control them, a mathematical model of evaluation is constructed.

УДК 657.2/1.6(065)

Василюк М. М.

РОЗВИТОК КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ ЯК ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОГО АУДИТУ

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань контролю за якістю послуг в сучасних умовах аудиторської практики. Обґрунтовано доцільність застосування системного підходу до оцінювання якості аудиторських послуг та запропоновано напрями трансформації системи контролю якості аудиту в умовах необхідності удосконалення управління якістю аудиторських послуг. Досліджено особливості реалізації контролю якості аудиторських послуг в Україні.

Ключові слова: аудиторські послуги, контроль якості, системний підхід, оцінювання якості аудиторських послуг, трансформація системи контролю якості аудиту, управління якістю аудиту.

І. Вступ. У сучасних умовах господарювання антикризове управління розглядає підприємницьку діяльність як складний економічний процес, що означає залежність фінансового результату діяльності аудиторських фірм від рівня якості наданих ними аудиторських послуг. У нинішніх умовах турбулентності ринкових відносин першочергового вирішення потребують проблеми забезпечення та оцінки якості аудиторської діяльності та посилення уваги до підвищення якості аудиторських послуг, визначених Концептуальною основою контролю аудиторської діяльності в Україні.

Значний доробок у дослідженні проблем контролю за якістю, удосконалення процесів управління якістю й адаптації системи контр-